

JERZY SUPADY

Uniwersytet Medyczny w Łodzi

Roman Rencki (1867–1941)

Roman Rencki urodził się 19 lipca 1867 r. w Rzeszowie, w rodzinie chłopskiej Jana Kamyka i Rozalii z domu Czaczka¹. Świadczenie dojrzałości otrzymał po ukończeniu gimnazjum w Rzeszowie w 1885 r. W latach 1885–1890 studiował medycynę na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ), gdzie w 1894 r. doktoryzował się pod kierunkiem Antoniego Gluzińskiego. W tymże roku zmienił nazwisko na Rencki oraz ze swoim wybitnym promotorem wziął udział w organizowaniu Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego. Równocześnie, w związku z wystąpieniem licznych zachorowań na cholera, utworzył w Bińczycach i Krzesłowicach pod Krakowem dwa szpitale dla osób zakaźnie chorych, nad którymi sprawował opiekę lekarską². Po kolejnych trzech latach pracy w charakterze bezpłatnego asystenta kliniki internistycznej UJ, kierowanej przez prof. Edwarda Korczyńskiego, przeniósł się w 1897 r. do Lwowa wraz z A. Gluzińskim, który objął stanowisko ordynatora nowo otwartej kliniki chorób wewnętrznych tamtejszego uniwersytetu. Roman Rencki w latach 1897–1902 uczestniczył w pracach nad organizowaniem i rozwojem kliniki, pełniąc funkcję I asystenta. W 1902 r. na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *O czynności żołądka przy wrzodzie i zwężeniu dobrotliwym po zabiegach operacyjnych* otrzymał tytuł docenta i nominację na prywatnego docenta Uniwersytetu Lwowskiego z zakresu medycyny wewnętrznej³. Zrezygnował wówczas z zatrudnienia w klinice między innymi na rzecz pracy w lwowskiej poliklinice powszechnej, do której przeniósł się ostatecznie w 1905 r. Na podstawie prac naukowych powstałych w oparciu o obserwacje i doświadczenia polikliniczne otrzymał w 1908 r. tytuł bezpłatnego profesora nadzwyczajnego, potwierdzony trzy lata później

¹ Rencki Roman, [w:] A. Śródka, *Uczni polscy XIX i XX stulecia*, t. III. *Nauki medyczne*, Warszawa 1997, s. 536–537.

² Archiwum Akt Nowych (AAN), Ministerstwo Wyznań Religijnych Oświecenia Publicznego (MWRi OP), sygn. 5323, k. 13; W. Wojtkiewicz-Rok, *Roman Rencki (1867–1941) — profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie — życie i działalność naukowa*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 61, 1997, nr 2, s. 114–115.

³ W. Wojtkiewicz-Rok, *op. cit.*
Wrocławskie Studia Wschodnie 20, 2016

mianowaniem na profesora nadzwyczajnego⁴. Wybuch I wojny światowej zastał uczonego na urlopie w Szwajcarii. Nie mogąc powrócić do kraju, podjął pracę w kierowanym przez Henryka Sienkiewicza Generalnym Komitecie Pomocy dla Polski w Vevey. W 1915 r. przedostał się do Galicji, obejmując we Lwowie posadę asystenta Kliniki Chorób Wewnętrznych oraz lekarza Szpitala Powszechnego. W 1917 r. w tej ostatniej placówce otrzymał angaż na kierownika oddziału internistycznego i prymariusza oddziału „durowego”⁵.

Po zakończeniu Wielkiej Wojny, kiedy Polska odzyskała niepodległość, zaczęto umacniać zręby rodzimej opieki zdrowotnej, tworząc bądź reaktywując otwarte i zamknięte zakłady służby zdrowia oraz organizując i powołując do życia dotychczas nieistniejące polskie ośrodki kształcenia medycznego. Wielu znanych uczonych upatrywało stolicę państwa, Warszawę, jako miasto szczególnie pożądane w perspektywie dalszego rozwoju kariery osobistej i naukowej. Zapewne takie przesłanki legły u podstaw decyzji prof. Gluzińskiego, tym bardziej że Rada Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego zaproponowała wybitnemu lekarzowi zorganizowanie Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych oraz stanowisko dyrektora rzeczony placówki. Profesor Gluziński, odchodząc ze Lwowa, zaproponował Renckiego na swojego następcę w tamtejszej Klinice Chorób Wewnętrznych. Tę kandydaturę, po pewnych perturbacjach związanych z *votum separatum* prof. Leona Popielskiego, zatwierdziła uniwersytecka Rada Wydziału Lekarskiego⁶.

W 1920 r. mianowano Renckiego profesorem zwyczajnym patologii i terapii szczegółowej chorób wewnętrznych oraz dyrektorem Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Jana Kazimierza (UJK). Nowy dyrektor przystąpił do reorganizacji placówki, podejmując w najbliższych latach budowę II i III piętra kliniki oraz tworząc czytelnię i bibliotekę, w której gromadzono specjalistyczne, w tym również zagraniczne, druki zwarte i ciągłe. Na III piętrze obiektu, gdzie oszklone sale połączone były z werandą, utworzył własnym sumptem 26-łóżkowy oddział przeciwgruźliczy. W wyniku dokonanych zmian klinika zwiększyła liczbę łóżek z 55 do 116 oraz zyskała nowoczesny sprzęt diagnostyczno-leczniczy: trzy aparaty rentgenowskie, aparat elektrokardiograficzny, urządzenia do badań przemiany materii, refraktometr, kalorymetry, aparaty do elektroterapii i helioterapii, urządzenia do przemywań jelitowych i inne⁷. Oddział przeciwgruźliczy kliniki

⁴ Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Lemberg Medizin, sygn. 107, s. 71–77, 460; A. Śródka, *op. cit.*, s. 536.

⁵ W. Wojtkiewicz-Rok, *op. cit.*, s. 114; AGAD, Lemberg Medizin, sygn. 107, k. 13.

⁶ W. Wojtkiewicz-Rok, *op. cit.*, s. 114.

⁷ *Ibidem*, s. 114, 115.

wyposażono w kilka aparatów do odmy sztucznej oraz instrumenty do torakokaustyki i torakoskopii⁸.

Zasługą Renckiego było zorganizowanie i otwarcie przychodni przeciwgruźliczej (przy ul. Pijarów 6) i przychodni przeciwreumatycznej oraz podjęcie trudu długoletniego kierowania Kliniką Chorób Wewnętrznych Propedeutyczną (1927–1939), powołaną do istnienia przez Radę Wydziału Lekarskiego UJK. Przychodnia przeciwgruźlicza posiadała dwa aparaty rentgenowskie, w tym jeden przewoźny. Dopelnieniem jej funkcji diagnostycznej była działalność ruchomej kolumny przeciwgruźliczej, która trudniła się planowym badaniem ludności wiejskiej i osób z określonych grup zawodowych na terenie województwa lwowskiego⁹. W połowie lat trzydziestych XX w. Rencki utworzył tzw. oddział radowy, dla którego za pieniądze przyznane jego staraniem przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zakupił 350 mg radu. Oddział radowy przekształcił się z biegiem czasu w Uniwersyteckie Centrum Przeciwrakowe, obejmujące swą działalnością przeciwnowotworową tereny Małopolski Wschodniej¹⁰.

Rencki był człowiekiem niezwykle energicznym, bardzo konsekwentnym w swoim postępowaniu, obdarzonym przez naturę zmysłem organizacyjnym i walorem altruistyczno-społecznikowskim. Ta ostatnia cecha legła u podstaw wielu jego dokonań. Tak więc w latach 1926–1934 ożywił zaniedbane uzdrowisko galicyjskie w Morszynie, budując nowoczesny dom zdrojowy wyposażony w łazienki z odpowiednią aparaturą oraz w solanki, borowiny, nowe ujęcia wody gorzkiej, korzystający z nowo otwartej centrali grzewczej, posiadający kontakt z luksusowymi pensjonatami i połączony z parkiem zdrojowym¹¹. Poza tym był fundatorem morszyńskiego kościoła i sali recepcyjnej w domu zdrojowym oraz filii badawczej kliniki lwowskiej. W trosce o zdrowie żeńskiej młodzieży lwowskich wyższych uczelni wynajął pod Morszynem leśniczówkę, w której umieścił kilka niedożywionych i chorych na gruźlicę studentek. Całe przedsięwzięcie finansował z własnych pieniędzy. W 1925 r. współtworzył tzw. opiekę zdrowotną lwowskich szkół akademickich, która przybrała postać Domu Zdrowia w Mikuliczynie w Karpatach Wschodnich dla studentów chorych na gruźlicę. Dom zdrowia stanowił kompleks trzech budynków z odpowiednim zapleczem medycznym. W połowie lat dwudziestych z inicjatywy Renckiego w sanatorium akademickim oraz w szpitalu klimatycznym w Zakopanem i w sanatoriach przeciwgruźliczych

⁸ W. Zwoździak, *Historia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 28, 1965, nr 1–2, s. 78.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Klinika Chorób Wewnętrznych U. J. K.*, „Polska Gazeta Lekarska” 1938, nr 27, s. 508.

¹¹ S.M. Brzozowski, *Rencki Roman (1867–1941)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXXI, Wrocław-Warszawa 1988, s. 107–108.

w Hołosku pod Lwowem, w Zaleszczykach, Rabce, Kowańcu pod Nowym Targiem i Iwoniczu zarezerwowano kilkanaście miejsc dla lwowskich studentów. Wspólnie z prof. Włodzimierzem Koskowskim opłacał pobyt młodych kuracjuszy — rekonwalescentów i osób zagrożonych gruźlicą — w willech w dolinie Prutu, Delatynie, Jeremczu, Tatarowie, Dorze, Worochcie, Jabłonowie i Mizuniu¹². W tymże czasie wznosił we Lwowie, obok domu studenckiego przy ul. Słodowej 10, dwupiętrową oficynę mieszkalną, a w pobliżu akademika medyków, znajdującego się przy ul. Pijarskiej 35, wybudował dwupiętrowy budynek z myślą o umieszczeniu w nim młodych prątkujących gruźlików¹³.

Profesor Rencki oprócz opinii doskonałego diagnosty i terapeuty cieszył się również uznaniem jako wybitny naukowiec, autor wielu publikacji, członek licznych gremiów lekarskich. Przedmiot zainteresowań badawczych Renckiego stanowił szeroki wachlarz zagadnień w dziedzinie chorób wewnętrznych. Na przełomie XIX i XX wieku uczony prowadził długoletnie obserwacje osób po zabiegach operacyjnych z powodu choroby wrzodowej żołądka oraz pacjentów ze zwężeniem odźwiernika¹⁴. W ich wyniku doszedł do wniosku, że „Zabieg operacyjny w przypadku wrzodu żołądka wpływa korzystnie na obniżenie nadmiernego wydzielania HCl i sokotoku...”¹⁵. Stał na stanowisku, że zwiększone wydzielanie trawiennych soków żołądkowych powinno budzić podejrzenie nowotworu powstającego na podłożu wrzodu. Poza tym był zdania, że w przypadku okrągłego wrzodu żołądka i raka tego narządu obraz krwi nie wykazuje cech patognomonicznych dla powyższych schorzeń. W pracy opublikowanej w „Przeglądzie Lekarskim” w końcu lat dziewięćdziesiątych XIX w. omówił wartości odżywcze i lecznicze mleka. W tymże czasopiśmie zaprezentował *Trzy przypadki rwy kulszowej, leczone za pomocą pędzlowania skóry zagęszczonym kwasem solnym* (1898). Równocześnie opublikował pracę nt. miasteni oraz malarii, rozważając warunki klimatyczno-przyrodnicze sprzyjające szerzeniu się tej choroby, śledząc fazy rozwoju pasożyta zimnicy oraz oceniając obrazy barwionych preparatów zarodźca w przypadku trzeciaczki. Wiele badań Reneckiego dotyczyło polycytemii szpikowej, akromegalii, białaczki, ziarnicy złośliwej i leczenia gruźlicy złotem¹⁶.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ W. Wojtkiewicz-Rok, *op. cit.*, s. 116.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ B. Kempieńska-Miroslawska, *Interna*, s. 5 (maszynopis w zbiorach autora); W. Wojtkiewicz-Rok, *op. cit.*, s. 117–118; S.M. Brzozowski, *op. cit.*, s. 108; *Album lekarzy i farmaceutów polskich*. 77. Roman Rencki (19 VII 1867–4 VII 1941), „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 54, 1991, nr 3–4, s. 233.

Oprócz działalności naukowo-badawczej R. Rencki od 1918 r. nauczał studentów fizykalnego badania chorych. Zajęcia miał początkowo w Szpitalu Powszechnym. W 1920 r. rozpoczął wykłady z zakresu patologii i terapii chorób wewnętrznych, które prowadził przez pięć dni w tygodniu od godz. 8.00 do 9.00. W tych samych dniach tygodnia (od poniedziałku do piątku), ale w godzinach popołudniowych (17.00–17.30), kształcił studentów w ramach praktycznych ćwiczeń internistycznych. Od roku akademickiego 1935/1936 wykładał terapię ogólną (2,5 godziny) studentom III roku oraz klinikę środków chemicznych i bojowych (1 godzina tygodniowo) studentom IV i V roku¹⁷.

Rencki miał opinię doskonałego klinicysty. Cechował się szczególną intuicją lekarską i wielką umiejętnością przekazywania wiedzy swoim uczniom. Uchodził za znakomitego nauczyciela akademickiego, obdarzonego darem zrozumiałego wykładu. Jego wadą, jako mówcy, była zła dykcja i nadmierna gestykulacja towarzysząca wypowiedziom. Poza tym wyraz twarzy człowieka zawsze niezadowolonego oraz wrodzona oschłość charakteru w kontaktach z innymi ludźmi czyniły z Renckiego osobę raczej niesympatyczną. Rencki niejednokrotnie uchybiał ogólnie przyjętym konwenansom, na przykład nie odwzajemniał ukłonów i pozdrowień oraz nie podawał ręki swoim młodszym współpracownikom¹⁸. Z tych względów stał się postrachem młodych ludzi na egzaminie z interny, najtrudniejszym w ich opinii w całym okresie studiów. Ogromne napięcia nerwowe odczuwane przez studentów podczas personalnych kontaktów z profesorem prowadziły nierzadko do zabawnych sytuacji, których wspomnienie przetrwało w opisach świadków wydarzeń¹⁹. Z drugiej strony Rencki był człowiekiem niezwykle skromnym, o wielkim poczuciu altruizmu społecznego, czego świadectwem stały się jego prywatne przedsięwzięcia opisane powyżej. Skłonności społecznikowskie Renckiego dawały o sobie znać również na terenie UJK, kiedy w latach dwudziestych (1924–1926), piastując stanowisko dziekana Wydziału Lekarskiego, postulował podwyższenie uposażeń miesięcznych pielęgniarkom i młodszym lekarzom. Należy również podkreślić, że dzięki wiedzy medycznej i intensywnej pracy zawodowej stał się człowiekiem zamożnym i część środków pieniężnych, które były w jego posiadaniu, mógł spożytkować na cele społeczne.

W II Rzeczypospolitej Rencki cieszył się wielkim autorytetem i uznaniem. W latach trzydziestych został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności (PAU), profesorem honorowym UJK oraz prezesem i członkiem honorowym Lwowskiego Towarzystwa Lekarskiego. Ponadto

¹⁷ W. Wojtkiewicz-Rok, *op. cit.*, s. 116.

¹⁸ T. Kielanowski, *Cały wiek dwudziesty*, Gdańsk 1983, s. 60–61.

¹⁹ S. Laskowski, *Szpada, bagnet, lancet*, Wrocław 1970, s. 241.

członkostwo honorowe otrzymał od towarzystw lekarskich: lubelskiego i częstochowskiego²⁰.

W 1937 r. przeszedł na emeryturę, ale na prośbę Rady Wydziału Lekarskiego w dalszym ciągu kierował Kliniką Chorób Wewnętrznych Propedeutyczną²¹.

Również w życiu prywatnym prof. Rencki mógł czuć się człowiekiem spełnionym. W małżeństwie z Pauliną Brodą miał troje dzieci: Zygmunta, który został lekarzem, Lesława, w przyszłości prawnika, oraz córkę Marię²².

Tragedia państwa i narodu polskiego w następstwie agresji niemiecko-rosyjskiej w 1939 r. stała się również udziałem R. Renckiego, którego po wkroczeniu Armii Czerwonej aresztowano i wywieziono w głąb Rosji. Przetransportowanie z powrotem do Lwowa i osadzenie w więzieniu Brygidek stanowiło kolejny etap osobistej gehenny profesora. W momencie wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej Rosjanie część więźniów ewakuowali w głąb ZSRR, a większość w bestialski sposób wymordowali. Rencki (30 czerwca 1941) zdołał uniknąć śmierci i uciec. Po krótkim pobycie w mieszkaniu lekarza Bolesława Kielanowskiego powrócił do swojego domu. W nocy z 3 na 4 lipca 1941 r. został aresztowany przez Niemców i z grupą innych lwowskich profesorów zamordowany na Wzgórzach Wuleckich²³.

Роман Ренцки (1867–1941)

Резюме

Биография Романа Ренцкого, профессора Университета Яна Казимира во Львове, специалиста внутренних болезней, включает, в частности, деятельность в области медицины, но является также примером жизненного пути человека, активно участвующего в общественной жизни. Эти сферы были тесно взаимосвязаны друг с другом. Среди достижений Романа Ренцкого была не только научная карьера, связанная с исследованиями внутренних болезней, но и, например, организационная деятельность в пользу развития больничной и курортной инфраструктуры, или же улучшения здоровья студентов львовских вузов. Роман Ренцки был репрессирован оккупационными советскими властями, погиб в 1941 г. на Вулецких холмах после вступления немцев во Львов.

Перевел Ежи Россеник

²⁰ S.M. Brzozowski, *op. cit.*, s. 109.

²¹ W. Wojtkiewicz-Rok, *op. cit.*, s. 120.

²² S.M. Brzozowski, *op. cit.*, s. 109.

²³ *Każń profesorów Lwowskich lipiec 1941*, Wrocław 1991, s. 42, 234.

Roman Rencki (1867–1941)

Summary

The biography of Roman Rencki, professor at the Jan Kazimierz University in Lviv and internal medicine specialist, encompasses his work in medicine and is also an example of the life of a social activist. These two spheres were closely interlinked in practice. Roman Rencki's achievements were not only in his scholarly career and internal medicine research, but also, for example, in his organisational work to expand the hospital and health resort infrastructure or improve the health of students of Lviv universities. Persecuted by the Soviet occupation authorities, he died in July 1941 on the Wulka Hills, after the Germans entered Lviv.

Translated by Anna Kijak